

νον, και τότε δια πρώτην φοράν δύναται να παρατηρήση τους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου τῆς παντοτινῆς αὐτοῦ συζύγου· ἀλλ' ὅποιανδήποτε ἐντύπωσιν και ἂν προξενήτῃ εἰς αὐτὸν ἢ μορφή αὐτῆς, οὗτος ὀφείλει να δείξῃ πρὸς αὐτὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὡς ἀξιοθεῖ· να γενῆ κάτοχος τοῦ κάλλους και τῶν θελγῆτρων τοιαύτης σπανίας ὠραιότητος.

Ἄλλ' ἡ πρώτη αὕτη δοκιμασία εἶναι διὰ τὴν νύμφην ὁ πρόδρομος δευτέρας κρίσεως πολὺ τρομερωτέρας και σκληροτέρας τῆς πρώτης· διότι ἀφοῦ ὁ νυμφίος τελειώσῃ τὰς πρὸς τὴν νύμφην ἐκφράσεις αὐτοῦ, εἰσέρχονται ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι διὰ να ἐξετάσωσιν ὁμοίως τὴν νύμφην, και να προφέρωσιν τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἡ ἐθιμοταξία ὑποχρεοῖ αὐτοὺς αὐστηρῶς να ἐκφράσωσιν ἐλευθέρως, εἰλικρινῶς και ἀπροσωπολήπτως. Καὶ τότε αἱ πλεῖστοι τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν ἀπὸ ζηλοτυπίαν, αἱ δὲ ἀπὸ πάθος ἐκδικήσεως, αἱ δὲ ἀπὸ μόνην κακίαν, ἐπικρίνουσι πικρῶς και αὐστηρῶς ἐν πρὸς ἐν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῆς νύμφης, ἧτις ἴσταται ὄρθιος ἀντικρὺ τοῦ ἐπὶ ἔδρας καθημένου συζύγου αὐτῆς· ἀμφοτέροι δὲ εἶναι αὐστηρῶς ὑποχρεωμένοι ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὸ να ἀκούωσι σιωπῶντες και μετὰ στωϊκῆς ἀπαθείας, ὅλας τὰς ἐπικρίσεις και σαρκασμοὺς τῶν περιεστώτων, ὅσον και ἂν ἤθελον εἰσθαι δηκτικοί, αὐστηροί και σκανδαλώδεις. Τὴν δὲ τοιαύτην ὥραν τελετῆς Κιναϊκοῦ γάμου δεικνύει ἡ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω εἰκονογραφίας παριστωμένη σκηνή.

Ἐκ τῆς ῥηθείσης σκανδαλώδους ἐθιμοταξίας γεννῶνται εἰς τὴν Κίναν αἱ περισσότεραι δυσμένειαι και ἔχθραι μεταξύ συγγενῶν και φίλων, και μάλιστα μεταξύ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐπιφυλάττονται να ἐξακοντίσωσι πολλαπλασιῶς κατὰ τῶν ἄλλων ὅσα πικρὰ βέλη ἔρριψεν ἐπ' αὐτῶν ἢ κακολογία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς τοῦ γάμου αὐτῶν.

Πληθὺς ἄλλων διαφορῶν ἐθιμοταξιῶν, ἐπίσης παραδόξων και παραλόγων, ἐκτελοῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου· γελιωδεστάτῃ δὲ φαίνεται ἡ μεγάλη φροντίς τὴν ὁποίαν οἱ δύο σύζυγοι λαμβάνουσιν εἰς τὸ να κρύψωσιν, ὅταν ἐκδυθῶσι τὰ φορέματα αὐτῶν· διότι ἡ συνήθεια δίδει τὸ δικαίωμα εἰς ἕκαστον προσκεκλημένον να πράξῃ πᾶν ὅ,τι δύναται διὰ να κλέψῃ αὐτὰ. Εἰς τοιαύτην δὲ περίστασιν ὁ

γαμβρὸς εἶναι ὑπόχρεως να ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπαύριον τὰ κλαπέντα τῶν φορεμάτων διὰ πολλῶν μετρητῶν χρημάτων· τὸ δὲ κέρδος τοῦτο λογίζεται ὡς νόμιμος και ὀφειλομένη ἀμοιβή πρὸς τοὺς προσκεκλημένους, ἀντὶ τῶν πολλῶν και μεγάλων δώρων, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται παρὰ τῶν νόμων να προσφέρωσιν εἰς αὐτὸν, ὡς συνεισφοράν εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου. Μολονότι δὲ αἱ γαμικαὶ αὗται τελεταὶ εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἀηδεῖς και ζημιώδεις εἰς τοὺς παρόντας, λογίζεται ὅμως ἡ μεγίστη τιμὴ εἰς τὴν Κίναν τὸ να προσκληθῆ τις εἰς γάμον. Οὐδεὶς δὲ δύναται να παρουσιασθῆ, ἐὰν δὲν προσκληθῆ προσηκόντως, δηλαδὴ ἐὰν δὲν λάβῃ προσκλητήριον γραμμάτιον, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς μέγα φύλλον ἐρυθροῦ χάρτου διπλωμένου τοιουτοτρόπως, ὥστε να φαίνωνται ἐσχηματισμένοι ἐκ τῶν πτυχῶν αὐτοῦ δώδεκα ἐπιστολαὶ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει οὐδεμία λέξις γεγραμμένη.

Αἱ τελεταὶ αὗται τοῦ γάμου, ὡς δύναται πᾶς τις να παρατηρήσῃ, δὲν καθιεροῦνται κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε ὑπὸ τῶν Θρησκευτικῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νόμων· ἀλλὰ τὸ πᾶν πράττεται πρὸς τὸ κέρδος· δηλαδὴ ὁ γάμος παρὰ τοῖς Κιναίοις εἶναι ἀληθῶς ἐμπορικὴ πράξις, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ προξενηταί, οἱ γονεῖς και οἱ προσκεκλημένοι προσπαθοῦσιν ἕκαστος να λάβῃ περισσότερον, και να δώσῃ ὀλιγώτερον· διὰ τοῦτο ἡ ἀθλία αὕτη ἀρχὴ τοῦ ἱερωτέρου δεσμοῦ τῆς κοινωνίας ἔχει παρ' αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον και ὀλεθριώτατα ἀποτελέσματα, και μάλιστα διὰ τὰς γυναῖκας, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου αὐτῶν δύναται να θεωρηθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς περιμενούσης αὐτὰς βαρβάρου αἰχμαλωσίας, τῶν βασάνων τῆς ὁποίας αἱ Κιναῖαι ἀναγκάζονται πολλάκις ν' ἀπαλλαχθῶσι δι' ἄλλης· βδελυρωτέρας πράξεως, τῆς αὐτοχειρίας.

II.

ΤΑ ΚΑΘ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΠΟΜΠΗΙΑΝ

B'.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ ἀριθ. 6.)

Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς Ἐμμανουὴλ τῆς Λοθηριγγίας εἶχεν ὠραιωτάτην ἑπαυλιν ἐν Πορτίκοις πλησίον τῆς Νεαπόλεως. Οἱ γεωργοὶ του τῷ ἐπόλουν πολλάκις ἀρχαιότητας εὐρισκομένας ἐντὸς τῶν ἀγρῶν του.

Παρατηρήσας δὲ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ αὐτόθι τακτικωτέρας ἀνασκαφάς, καὶ ἀμέσως ἡ πρώτη του ἀπόπειρα γενομένη τῷ 1811, ἀντεμείφθη πληρέστατα· διότι ἀνευρέθησαν δύο Ἡρακλέους ἀγάλματα, καὶ ναὸς κυκλωτερῆς, ἔχων εἰκοσιτέσσαρας ἀλαβαστρίνιους κίονας ἔξωθεν καὶ εἰκοσιτέσσαρας ἔσωθεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἑπτὰ Ἑλληνικοὶ ἀνδριάντες.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ἀνακαλύψεις ἐκίνησαν τῆς κυβερνήσεως τὴν προσοχὴν, ἣτις ἀνέστειλε τὰς ἀνασκαφάς, ἵνα ἀναλάβῃ αὐτάς ἡ ἰδία, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Κάρολος ὁ Γ'. ἠγόρασε τοὺς Πορτίκους ἀπὸ τὸν πρίγκιπα.

Ἄλλὰ συγχρόνως ἡ περιέργεια ἐστράφη καὶ πρὸς ἄλλο σημεῖον. Παρὰ τὸν ποταμὸν Σάρνον εἶχον ἤδη εὔρεθῆ χαλκοῦς τρίπους καὶ ἀγάλματα ἐκ χαλκοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλα περιέργα ἀντικείμενα· κατὰ δὲ τὰ 1821 οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦντες τὴν γῆν ἀπήνησαν ὑπὸ τὸ ἄροτρον τῶν τεῖχος καὶ ἀνεκάλυψαν ἀρχαίαν οἰκίαν.

Τότε τῶν πεπαιδευμένων τὰ ἐλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ἀνεπόλησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχον πόλεις ποτὲ, ἡ Πομπηία, τὸ Ἡρακλείον, αἱ Σταβιαί, ἡ Ῥητίνη καὶ ἡ Ὀφούς, αἵτινες κατὰ τὸν Κάσσιον Δίωνα κατεστράφησαν διὰ τῆς ἐπὶ Τίτου ἐκρήξεως.

Τότε ἤρχισαν δραστήριοι καὶ ἐνθουσιώδεις ἀνασκαφαί, καὶ ὑπὸ τὴν δίκειλλαν καὶ τὸ σκέπαρον ἀνευρίσκοντο εἰς πᾶν βῆμα μνημεῖα, ἐπιγραφαί, ἀγάλματα, οἴκοι, ὄλαι πόλεις, αἵτινες ἐτάφησαν οὕτως εἰπεῖν ζῶσαι, καὶ διετήρησαν ἐπ' αἰῶνας τὴν ἀρχαιότητα ἄπνον, ἀλλ' ἀνέπαφον ὑπὸ τὸ πυκνὸν σάβανόν των, ὅπως ἀναστηθῆ ἔν μῆσφ ἡμῶν νὰ μᾶς δώσῃ ὑψηλὰ καλλιτεχνίας μαθήματα.

Ἐκ τῶν εὔρισκομένων ἐπιγραφῶν οἱ ἀρχαιολόγοι ἐπληροφόρηθησαν ὅτι, ἡ μὲν ὑπὸ τοὺς Πορτίκους πόλις ἦν τὸ Ἡρακλείον, ἡ δὲ παρὰ τὸν Σάρνον ἡ Πομπηία. Καὶ ταύτης μὲν αἱ ἀνασκαφαί ἦσαν εὐκολοί, καθ' ὃ γινόμεναί ἐντὸς ἀραιᾶς καὶ οὐχὶ βαθείας τέφρας, ὥστε καὶ ἀνεσκάφη μέχρι τοῦδε τὸ ἐν τρίτον, τὸ ἐπιφανέστατον μάλιστα μέρος τῆς πόλεως. Τοῦ Ἡρακλείου ὅμως ἡ ἀνασκαφὴ παρίστα δυσκολίας ἀσυγκρίτως μεγαλητέρας, διότι αὐτὸ ἐ-

πεκάλυπτε φλοῖός λάβας ἐχούσης σιδήρου σκληρότητα, καὶ παχείας ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα πόδας, ὥστε ἐνταῦθα αἱ ἀνασκαφαί ἐγένοντο ἐν εἴδει βαθέων φρεάτων καὶ σκοτεινῶν ὑπογείων συρίγγων, εἰς ἃς δυσκόλως καταβαίνει καὶ δαδουχούμενος περιέρχεται ὁ περιηγητής.

Τὰ ἀνευρεθέντα ἀντικείμενα εἰς τὸ ἀφθονον τοῦτο ταμεῖον τῆς ἀρχαιότητος, ἀνήκοντα δ' εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὸν δημόσιον ἢ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, εἰσὶν ἀπειράριθμα, καὶ τσαῦτα, ὥστε ἡ ἀπλή μόνον αὐτῶν ἀπαρίθμησις ἤθελε μᾶς παράξει πολὺ ἐπέκεινα τῶν ὀρίων τοῦ παρόντος ἄρθρου. Ὁ Ἀββάτης Βαϊάρδων, λαθὼν παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ἐντολὴν νὰ συντάξῃ τῶν ἀντικειμένων τούτων κατάλογον, ἐπειδὴ ἐβράδυνεν ἡ χάραξις τῶν ἰχνογραφικῶν πινάκων αὐτῶν, ἐξήτησατο τὴν ἄδειαν νὰ προεκδώσῃ τὸ προοίμιον καὶ τοῦ καταλόγου, καὶ ἐτύπωσεν ἑπτὰ τόμους εἰς μέγα τέταρτον.

Ὁ προσερχόμενος εἰς τὴν Πομπηίαν ἀπαντᾷ ἀμέσως κατ' ἀρχὰς τὴν πολυτελεῆ καὶ περιέργον ὁδὸν τῶν τάφων, κατάλληλον πρόσυλον τῆς νεκρᾶς ταύτης πόλεως. Ἡ ὁδὸς αὕτη, εἴκοσι ποδῶν πλάτος ἔχουσα καὶ μῆκος πεντακοσίων ποδῶν, καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ δὸς Αὐγούστου Φήλικος, ἔλαβε δὲ τὴν νέαν ἐπωνυμίαν τῆς ἐκ τοῦ ὅτι ἐκατέρωθεν ἀντὶ οἰκιῶν ἔχει τάφους ὠραιστάτους, τῶν ἐπισημοτάτων ἀναμφιβόλως κατοίκων τῆς πόλεως. Τινὲς τῶν τάφων τούτων εἰσὶν ἀληθεῖς κομφότητος τύποι.

Εἷς τῶν ὠραιστάτων εἶναι ὁ τῆς Νεουλείας Τύχης, βωμὸς ἐκ λευκοῦ λίθου, ἐπιβαίνων δύο βαθμίδων καὶ βάσεως ἐξ ἠφαισειῶν λίθων, καὶ ἐπικοσμούμενος διὰ τῆς προτομῆς τῆς ἀποθανούσης. Ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ βωμοῦ εἰσὶν ἐπιγεγραμμένοι τρεῖς τύποι ἀνάγλυφοι καὶ μία ἐπιγραφή. Καὶ ἡ μὲν ἐπιγραφή λέγει Λατινιστί: *Neuleia Τύχη, Ἰουλίαις ἀπελευθέραις, εἰντῆ καὶ Γαῖῳ Μουνατίῳ Φαύστῳ ἱερεῖ Ἀυγούστου, λαθόντι δόγματι τοῦ δήμου ὑπὸ τῶν δεκουριδῶν τὸ βισσήμιον, ἀρετῆς ἕνεκα.* — *Neuleia Τύχη ζῶσα* (ἀνήγειρε τὸ μνημεῖον τοῦτο) τοῖς αὐτῆς ἀπελευθέραις, καὶ τοῖς τοῦ Γ. Μ. Φαύστου. Ἦν δὲ τὸ βισσήμιον ἐπίτιμος ἔδρα διδομένη ἐν ταῖς

ἐκκλησίαις τοῦ δήμου εἰς τοὺς ἀμειβομένους ὑπὸ τῆς πόλεως.

Ἐκ δὲ τῶν ἀναγλύφων τὸ ἐν παρίστα ναῦν καταπέουσας, ἔχουσαν δὲ προτομὴν Ἀθηναῖς εἰς τὴν πρῶραν τῆς, καὶ μικρὰ πνεύματα ἢ δαιμόνια συστέλλοντα τὰ ἰστία τῆς, καὶ ἐμφαίνουσαν ἢ τὸ ναυτικὸν τοῦ Φαύστου ἐπάγγελμα, ἢ τὸν διάπλουν διὰ τῶν θελλῶν τοῦ βίου πρὸς τὸν λιμένα τοῦ τάφου. Τὸ ἄλλο ἀνάγλυφον παριστᾷ τοῦ Φαύστου τὸν ἐνταφιασμόν. Ἱερεὺς βοηθούμενος ὑπὸ παιδός, ἐπιθέτει τὴν κάλπην ἐπὶ τοῦ ἔωμοῦ. Παρίστανται δὲ, δεξιῶς μὲν οἱ δηκουρίονες καὶ οἱ ἕξ ἱερεῖς τοῦ Αὐγούστου, ἀριστερῶς δὲ, ὄχλος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, φέρων πτερίσματα ἢ ἐπικήδεια δῶρα, καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν φαίνεται μία καταβεβλημένη ὑπὸ τῆς θλίψεως, ἢ Νευολεία ἀναμφιβόλως. — Τὸ τρίτον τέλος ἀνάγλυφον παριστᾷ τὸ βιοσήμεριον καθέδραν διπλῆν, ἔχουσαν προσκεφάλαιον θυσσανωτὸν καὶ ὑποπόδιον. Ὑπὸ δὲ τὸν τάφον ὑπάρχει ὑπόγειος θήκη, ἐν ἣ διατηροῦνται κάλπαι πίλιναί ἐντὸς μολυβδίνων, διατεθειμένοι εἰς νύμφας, καὶ περιέχουσαι τῶν ἀποθανόντων τὰ ὀστά καὶ τὰς τέφρας, καὶ τῶν σπονδῶν τὸ ὕδωρ, τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον, καὶ τὸν ὀβολόν, τοῦ Χάρωνος τὸ διόδιον.

Μετὰ τοῦτον ὑπάρχει ἐντὸς τῆς ὁδοῦ καὶ ἄλλης Τύχης τάφος μαρμαρίνος, ἔχων ὡς κόσμημα εἶδος ἀκρωτηρίου καὶ ἐν αὐτῷ κεφαλὴν γυναικὸς ἐν κατατομῇ. Ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς τὴν παράδοξον ἐπιγραφὴν: Junoni Tyches Juliae Augustae vener. Ἐκτὸς δ' αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἄλλοι ἐξήκοντα τάφοι καὶ ἐπέκεινα, ἔχοντες τὴν αὐτὴν περίπου διάθεσιν, περίεργοι δὲ, οἱ μὲν διὰ τὸ σχῆμά των, οἱ δὲ διὰ τὰς γλυφάς, οἱ δὲ διὰ τὰς γραφάς των.

Εἰς τὸ προάστειον πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων, ἀνεκαλύφθη μεγαλοπρεπεστάτη οἰκία, τὸ πρῶτον τῶν ἀνασκαφέντων μνημείων τῆς πόλεως.

Ἐξ ἐπιγραφῆς τάφου περικεκλεισμένου ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς οἰκίας, ἐξάγεται ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς ἐκαλεῖτο Μάρκος Ἀρρίος Διομήδης, καὶ ἦν ἀπελεύθερος καὶ αὐτὸς, ζῶν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ Αὐγούστου, ὅτε ἤκμαζεν ἐν Ἰταλίᾳ ἢ τέχνη.

Ἡ οἰκία αὕτη διακρίνεται ἐπὶ λαμπρότητι μετα-

ξῦ ὄλων τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐν Πομπηίᾳ, καὶ τριόροφος οὔσα τὸ πάλαι, διατηρεῖ ἀκόμη τοὺς δύο ὀρόφους τῆς. Ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μικρὰ πύλη ἀνοίγεται ἐπὶ ἐσωτερικῆς αὐλῆς περιστύλου, κεκλιμένης πρὸς τὸ κέντρον, ὅπου ρέουσιν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ περιστυλίου τὰ ὄμβρια ὕδατα, καὶ συνερχόμενα εἰς δεξάμενας, ποτίζουσι συγχρόνως τὸν ἐντὸς τῆς αὐλῆς πεφυτευμένον κήπον, οὗ σώζεται ἀκόμη ἡ φυτικὴ γῆ. Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ παρὰ τῶν Ῥωμαίων καλούμενον Ἴμπεριον. Εἰς τὸ περιστύλιον τοῦτο ἀνοίγονται ὄλαι σχεδὸν τῆς οἰκίας αἱ θύραι, ὥστε ὁ οἰκοδεσπότης περιπατῶν ἐν αὐτῷ ἐπιθεωρεῖ πάσας τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας.

Πρὸς δεξιὰ ἦσαν αἱ κατοικίαι τῶν δούλων, ἢ μεταξὺ αὐτῶν κλίμαξ ἔφερε πρὸς τὸν ἀνώτερον ὀροφον, ὅπου ἀφ' ἐνός μὲν ἦν ἡ ἀποθήκη τῶν σταύλων, ἐν ἣ εὐρέθη κριθὴ καὶ ἄχυρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ λουτρῶνες, διόροφοι, καὶ συγκείμενοι ἐκ πολλῶν δωματίων, τοῦ ἀποδυτηρίου, τοῦ βαπτιστηρίου, τοῦ κονιστηρίου, τοῦ ἐλαιοθεσίου, τοῦ ἡλιοκαμίνου, τοῦ ὑποκαύστου, προωρισμένων ὅπως ποικίλλωσι τὰς ἐπὶ Ῥωμαίων τοσοῦτον ἐπιζητήτους ἀπολαύσεις τοῦ λουομένου, καὶ διατηρούντων ἀκόμη ὄλα τὰ σκεύη, ὅσα μετέβαλλον τὸν λουτρῶνα εἰς διατριβὴν εὐθυμίας. ἐν τῶν παραθύρων τοῦ λουτρῶνος τούτου εἶναι κατὰ τοῦτο περίεργον, ὅτι διατηρεῖ ἀκόμη τὰ ὑαλῖα του, ἐνῷ ἐπιστεύετο ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐφαρμοσθῆ εἰς τοιαύτην χρῆσιν τὸ ὑαλίον.

Παρὰ δὲ τὸν λουτρῶνα σώζεται θάλαμος περιέχων τὰ χαλκᾶ μαγειρικὰ σκεύη, καὶ παρ' αὐτὸν οἱ κοιτῶνες, μικροὶ ὄλοι καὶ ταπεινοὶ, λαμβάνοντες τὸ φῶς καὶ τὸν ἀέρα ἀπὸ μόνῃ τὴν θύραν, οὐχ' ἤττον ὁμως ἔχοντες τοὺς τοίχους καταγράφους μὲ ζωγραφίας ὠραιότητας· οὗτοι ἐχρησίμευον ἀναμφιβόλως εἰς μόνῃ τὴν νυκτερινὴν διατριβὴν, τὴν δ' ἡμέραν διητηῶντο οἱ οἰκοδεσπότες εἰς τοὺς κήπους καὶ τὰς ὑπαίθρους στοάς.

Ἐν τῷ μίσῳ δὲ τῶν κοιτόνων ἦν τὸ ἐστιατόριον, αἰθουσα ἡμικυκλική, μὲ παράθυρα πρὸς τοὺς ἀγρούς, ὅπου εὐρέθησαν πίλινα καὶ χαλκᾶ ἀγγεῖα, λύχνοι ὠραῖοι τὸ σχῆμα, λεκάναι πρὸς ἀπόνηψιν, καὶ ἄλλα διάφορα σκεύη, καὶ οὐτινος τὰ τεῖχη σώζουσιν ἀκόμη ὠραιότητας εἰκόνας ἰχθύων παντοδαπῶν.

Εἰς δὲ τὴν ἀντιπέραν πλευρὰν τοῦ περιστυλίου ἦν ἡ ἐξέδρα καὶ αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς, μετὰ τινων παραιομένων θαλάμων. Ἐν ἐνὶ δ' αὐτῶν εὐρέθη ὠραιότητα τράπεζα μαρμάρου λευκοῦ, ἔχουσα ὡς κόσμημα ἀπειρασμένης δύο τίγριδος κεφαλᾶς, δι' ὧν ἔρρεεν ὕδωρ τὸ πάλι. Ἐκειντο δ' ἐν αὐταῖς καὶ διάφορα ἀγάλματα, οἷον Ἡφαιστου, Ψυχῆς, Ἡρακλέους, Φαύνων, λαγῶς τρώγων ὀπώρας, καὶ κατέπεσαν ἐκ τῶν οἰκημάτων τοῦ ἀνωτέρω ὀρόφου ἀργυρᾶ ἀγγεῖα, καὶ νομίσματα.

Παρὰ δὲ τὴν ἐξέδραν κεῖται τὸ δῶμα τὸ καλύπτον τὰ τῶν δούλων οἰκήματα· ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως διέτριβεν, ἴσως θαυμάζων τὸ μέγα φαινόμενον, εἰς τῶν τῆς οἰκίας ὑπηρετῶν, καὶ οἰκόσιτον ἐξημερωμένον ἀρνίον παρηκολούθει τὰ βήματα του. Ἐκεῖ τὸν κατέλαβεν ἡ θανατηφόρος ἀτμὴς, καὶ ἔπεσαν ἄπνους, καὶ παρ' αὐτὸν τὸ πιστόν του ἀρνίον, ὥστε ἀνευρέθησαν οἱ σκελετοὶ ἀμφοτέρων, καὶ τὸ ἀρνίον ἐφόρει ἀκόμη τὸν κώδωνα εἰς τὸν λαυμόν.

Τὴν ἄλλην πλευρὰν κατεῖχον τὰ θερινὰ δώματα θολωτὰ καὶ πρόσγεια, γραφὰς ἔχοντα εἰς τοὺς τοίχους καὶ ψηφιδέλτα εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὅπισθεν δὲ τῆς οἰκίας ἦν ὁ κήπος, καὶ πέραν αὐτοῦ ὑπόγειαί τινες ἀποθήκαι. Ἐδῶ συνέθη μία τῶν σκηνῶν τοῦ δράματος, ὃ ἀνεφέραμεν εἰς τὸ πρῶτον μέρος. Ἄμα ἐπῆλθεν ἡ τρομερὰ ἔκρηξις, ἡ οἰκοδόσποινα τρέμουσα δι' αὐτὴν, τρέμουσα δὲ πρὸ πάντων διὰ τ' ἀγαπητὰ τῆς παιδία, ἐζήτησε μετ' αὐτῶν σωτηρίαν εἰς τὰ ὑπόγεια ταῦτα, καὶ ἐκεῖ τὴν παρηκολούθησαν καὶ οἱ δούλοι τῆς. Ἄλλ' ἡ τέφρα ἤρχισε νὰ πίπτῃ καὶ νὰ σωρεύηται. Μὲ πόσῃν ψυχῇ; ἀγωνίαν ἔβλεπεν ἄρα ἡ δυστυχῆς μήτηρ τὴν πρόσδόν τῆς, ἔβλεπεν ἀποκλειομένην τὴν θύραν, καὶ διὰ τὰ τέκνα τῆς οὐδεμίαν διαφυγὴν, καὶ ζῶντα αὐτὰ ἐνθαπτόμενα εἰς τὸ ζοφῶδες ὑπόγειον. Ποσάκις δὲν περιέκλεισεν αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ὡς ἂν ἠδύναντο νὰ εὕρωσι καταφυγὴν εἰς αὐτάς. Ἄλλα δὲν ἠδύναντο. Διότι ἔπεσαν ἡ δυστυχῆς ἀποπνιγομένη, καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς ἔκλινον τὰ παιδία τῆς τὴν χρυσὴν κεφαλὴν των, ὡς ὅταν τὰ ἄσματα τῆς τὰ ἀπεκοίμων, καὶ παρὰ τὰ παιδία ἔπεσαν οἱ δούλοι ἐκπνέοντες, καὶ ὅταν μετὰ τὴν τέφραν τὸ ἡφαίστιον ἐσφενδόνισεν ὕδωρ ζέον, τέφρα καὶ ὕδωρ συνεφύρθησαν εἰς πη-

λὸν, καὶ διέδωσαν διὰ τῶν ἡμιφλέκτων θυρῶν καὶ περιεκάλυψαν πανταχόθεν τὰ πτώματα. Ὅτε δ' ἀνεσκάφη ἡ τοῦ Διομήδους οἰκία, τὰ σώματά των εὐρέθησαν σῶα ἀκόμη ἐντὸς τοῦ σκληρυνθέντος πηλοῦ· ἡ οἰκοδόσποινα, φοροῦσα ψέλλια εἰς τοὺς βραχίονας, καὶ τέσσαρας δακτυλίους εἰς τοὺς δακτύλους, τὰ δύο παιδία καὶ δεκαεπτὰ ἄλλα σώματα. Ἄλλα μόλις ἐγγιζόμενα μὲ τὸν δάκτυλον, κατέπεσαν διαλυθέντα εἰς σκόνιν. Ὁ περὶ αὐτὰ πηλὸς ὁμῶς σκληρυνθεὶς, ἔμεινεν ὡς ἔγκοilon περίπλασμα διατηρησάν αὐτῶν τὸ σχῆμα, καὶ εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως διατηρεῖται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ στήθος, ὃ βραχίων καὶ οἱ ὦμοι νέας παρθένου, μέλη ἐλέγχοντα ὠραιότητα ἀπαραμίλλον. Παρὰ τὴν οἰκοδόσποιναν τέλος εὐρέθησαν καὶ ἄλλα τιμαλφῆ κοσμήματα, καὶ τῶν ταμείων αἱ κλειῖδες.

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ ἄθλιοι οὔτοι ἐζήτησαν τὴν σωτηρίαν καὶ εὕρισκον τὸν θάνατον ἐν ταῖς ὑπογείαις ἐκεῖνοις θόλοις, ἐπτὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Διομήδους ἔσπευδον πρὸς τὴν θάλασσαν, νομίζοντες τὸ ὕδωρ ὀλιγώτερον ἐπίφοβον τοῦ πυρός. Τούτους δὲ παρηκολούθητε, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀῤῥίος Διομήδης, παρακολουθούμενος ὑπὸ δύο δούλων, καὶ ἐλθὼν νὰ ἰδῆ, ὡς ὁ Πλίνιος λέγει, τὴν ἡ θάλασσα ἐπιδέχεται. Ἄλλ' ἴδομεν ἐκ τῆς περιγραφῆς ἐκείνου τίς ἦν ἡ τύχη τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν παραλίαν. Δούλοι καὶ οἰκοδεσπότης εὐρέθησαν ὅλοι νεκροὶ ἐπὶ τῆς ὄχθης, οὗτος κρατῶν εἰς τὴν μίαν χεῖρα δακτύλιον καὶ νομίσματα ἐπίσημα, οὐμόνον τοῦ Τίτου, ἀλλὰ καὶ τῶν προηγουμένων αυτοκρατόρων καὶ ὑπατικᾶ, εἰς δὲ τὴν ἄλλην, τὴν κλειῖδα τοῦ οἴκου. Καὶ εἰς δύο δὲ ἄλλους θαλάμους εὐρέθησαν δύο σκέλεθρα καὶ τὸ ἐν ἐκράτει δρέπανον εἰς τὰς χεῖρας, τρομερὰ προσωποποιήσις τοῦ ἐπεληθόντος ὀλέθρου ἐπὶ τῆς οἰκίας καὶ ἐφ' ὅλης τῆς πόλεως. Τέλος παρὰ τὴν θάλασσαν εὐρέθη καλλιεργημένος ἀγρὸς, ἔχων ἐτοίμους τοὺς αὐλακας, καὶ πρὸς τὸ ἀπέναντι μέρος τὸ νεκροταφεῖον τῶν δούλων μὲ ὁστὰ τῶν προαποθανόντων καὶ μὲ πλήθος κοχλιῶν, οὓς συνήθιζον νὰ τρώωσιν εἰς τὰ ἐπικήδεα δεῖπνα.

Τὸ πρόσπειον τοῦτο διεχωρίζετο ἀπὸ τὴν κυρίως πόλιν διὰ τῶν τειχῶν αὐτῆς, ὠκοδομημένων ἐκ τμημάτων λάβας ἀσυγκολλήτων, καὶ ἐπισεσημασμέ-

ων διὰ γραμμάτων Ὀπικῶν καὶ Τυρρηνικῶν, δι' ὧν ἐμφαίνεται πιθανῶς ἐκάστου λίθου ἡ θέσις. Ἐπὶ τῶν τειχῶν τούτων καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν ἀναγινώσκονται ἀκόμη πάμπολλαι ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, Λατινικαί καὶ Τυρρηνικαί· αἱ μὲν ἐπιμελῶς, αἱ δὲ προχειρῶς κεχαραγμέναι, καὶ περιέχουσαι παντοδαπὰς ἀγγελίας· οὕτω φέρει ἡ μία: Ὀδοιπόρε, ἐντεύθεν πρὸς τὸν δωδέκατον πορευόμενος πύργον, εὐρήσεις Σαρῖνον τὸν Πουβλίου, ξενοδόχον. Χαῖρε· ἡ ἄλλη: Γ. Πομπήιος Διογένης ἐκμισθοῖ εἰς τὰς καλάρδας τοῦ Ἰουλίου τὸ ἀνώγειον τῆς οἰκίας του· καὶ πάλιν ἄλλη· τριάκοντα ζεύγη μοινομάχων ἀγωνισθήσονται τὸ πρῶτ', καὶ ἄλλαι καθ' ἑξῆς ἄλλα.

Αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὴν τοῦ Ἀρρίου Διομήδους. Μία δὲ τῶν κομψοτάτων εἶναι ἡ ἐπικληθεῖσα τοῦ Φαύνου, ἕκ τινος ὠραιστάτου ἀγάλματος ἐν αὐτῇ εὐρεθέντος. Ὅπισω τοῦ περιστυλίου τοῦ περὶ τὴν αὐλὴν ἐξετείνετο δεύτερον περιστύλιον, περικυκλοῦν τὸν κήπον τοῦ οἴκου, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἀναπηδητικὰς πηγὰς, καὶ μετ' αὐτὸ ἄλλο τρίτον, περιορίζον δενδρῶνα, καὶ ὑπὲρ τὰ περιστύλια ταῦτα ὑψοῦτο ὁ γυναικωνίτης· ἦσαν δὲ καὶ οἱ κίονες καὶ οἱ τοῖχοι πάντες ἕξωθέν τε καὶ ἔσωθεν διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων καὶ λαμπροτάτων κεκοσμημένοι γραφῶν, καὶ τὰ δάπεδα ψηφόμετα δι' ἀλαβάστρου, ἰάσπιδος καὶ ἀχάτου. Οὐδὲν χαριέστερον τῶν ἐντοιχιῶν γραφῶν καὶ αὐτῆς τῆς οἰκίας καὶ ἄλλων· ἂν καὶ αἱ πλεῖσται εἰσὶ ταχυγραφικῶς καὶ παρέργως πως εἰργασμένοι, ἀλλὰ τῆς γραφίδος ἡ λεπτότης καὶ τῶν χρωμάτων ἡ ἀρμονία ἀναδεικνύουσιν αὐτὰς ἀριστουργήματα ἀληθῆ. Τινὲς εἰσὶ μεγαλογραφίαι, ἀναμφιβόλως ἀντίγραφα τῶν ἀριστοτεχνῶν τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Σκύρῳ, ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας, πιθανῶς μίμησις τῆς περιφήμου τοῦ Τιμάνθους εἰκόνας. Ἄλλαι εἰσὶ μόνον τῆς φαντασίας συνθέματα, ὡς αἱ θελκτικώταται καὶ ἀμίμητοι ἐκεῖναι χορεύτριαι, καὶ ἄλλαι τέλος ἀπλαῖ ποικιλιματογραφίαι, πρὸς ὧν τὴν κομψότητα καὶ ἐντέλειαν μάτην ἀμιλλῶνται μέχρι τοῦδε οἱ καλλιτέχναι.

Ἄλλὰ τὸ περιεργότατον τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης ἀνεκαλύφθη ἐντὸς αὐτῆς τῆς οἰκίας. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ψηφόμετον τοῦ τῆς ἐξέδρας ἐδάφους,

τῆς κειμένης μεταξὺ τοῦ κήπου καὶ τοῦ δενδρῶνος. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι ποδῶν δεκαεξί, τὸ δὲ ὕψος ὀκτώ, καὶ παριστᾷ ἡ εἰκὼν μάχην Ἑλλήνων κατὰ βαρβάρων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν ἐν Ἰσοῦ νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἴσως ἀντιγεγραμμένην ἀπὸ πρωτότυπον ἐνδόξου τινὸς τεχνίτου. Ἡ ζωηρότης τῶν χρωμάτων, ἡ ποικιλία καὶ τὸ κάλλος τῶν παραστάσεων, ἐπίσης θαυμασιῶν καὶ ὡς πρὸς τὸ σύνολον καὶ ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα, εἰσὶν ἀνώτερα πάσης περιγραφῆς. Πρὸ πάντων δὲ θαυμάζεται στρατιώτης κείμενος κατὰ γῆς, καὶ οὗ τὸ πρόσωπον φαίνεται ἐν ἀνανακλάσει εἰς τὴν ἐστιλβωμένην ἀσπίδα του. Τὸ ψηφόμετον τοῦτο εἶχε κατὰ μέρος βλαβῆ ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκρήξεως καὶ ἐπεσκευάζετο ὅτε ἡ δευτέρα ἐπῆλθεν.

Ὁ σκελετὸς τῆς οἰκοδομοποιίας εὐρέθη ἐντὸς τῆς ἐξέδρας· φαίνεται δὲ ὅτι συλλέξασα ὡς ἐφόδιον τινὰ τῶν πολυτιμωτέρων τῆς κοσμημάτων, ἐκινήθη εἰς φυγὴν, ὅτε ὁ θάνατος τὴν κατέλαβε· διότι ὀλίγον ὀπίσω τῆς ἐν τῷ γυναικωνίτῃ εὐρέθησαν διεσπαρμένα φέλλια πολυτιμώτατα, καὶ ἐνώτια, καὶ ἐπτὰ ὠραῖοι δακτύλιοι, καὶ νομισμάταν σωρός. Ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκίας σκευὴ εὐρέθησαν εἰς τὰς θέσεις των, καὶ εἰς τὴν αἰφνηθίαν ἔκρηξιν οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ τὰ μετακινήσῃ. Τὰ μετεκίνησε δὲ πρώτη ἡ κυβέρνησις τῆς Νεαπόλεως, μετακομίσασα αὐτὰ ὡς καὶ ὅλα τὰ ἐν ταῖς δύο πόλεσιν εὐρεθέντα, ὡς κατὰ δυστυχίαν, καὶ αὐτὸ τὸ προμνημονευθὲν ψηφόμετον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς πρωτευούσης.

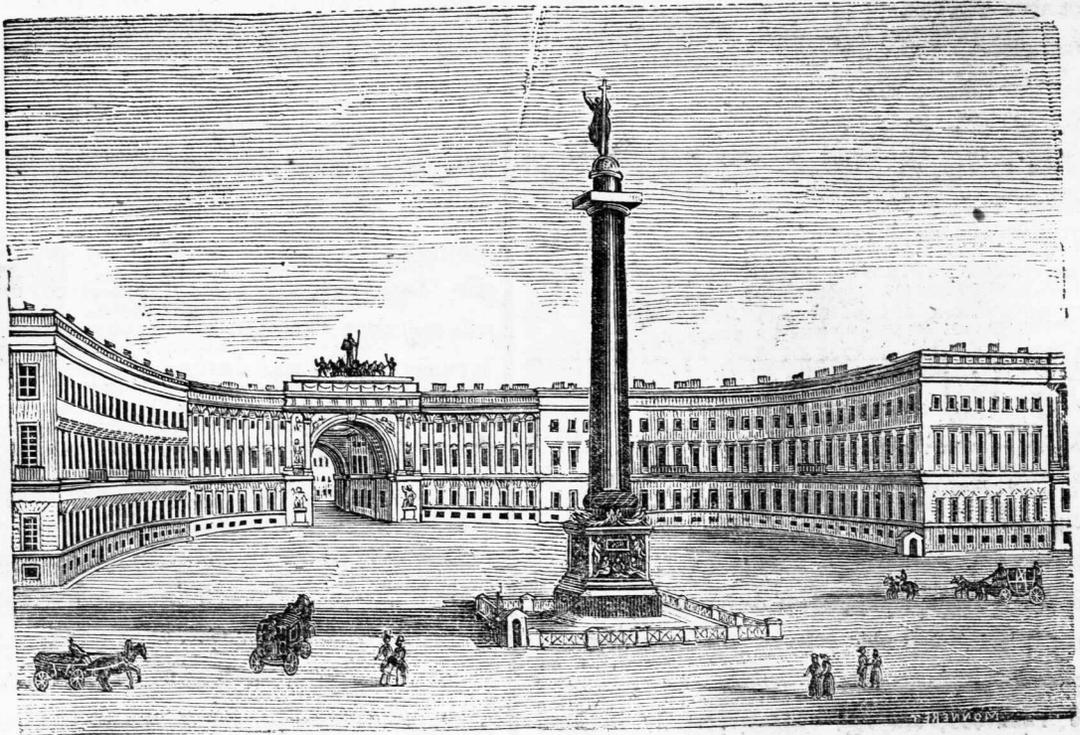
Καὶ οὕτως εἰς τὸ Μουσεῖον ἐκεῖνο διατηροῦνται σήμερον οὐ μόνον ἀγάλματα ἀποσπασθέντα ἀπὸ τῶν βάσεων των, οὐ μόνον ψηφωτὰ ἀνασπασθέντα ἐκ τῶν δαπέδων, οὐ μόνον γραφαὶ ἀποκοπεῖσαι ἀπὸ τῶν τοίχων, ἀλλὰ καὶ παντοῖα χρυσᾶ καὶ διάλιθα γυναικεῖα κοσμήματα, καὶ παμπληθῆ μαγειρικὰ καὶ οἰκιακὰ σκευῆ, ἐφ' ὧν, οὐχ ἤττον ἢ ἐπὶ τῶν εὐγενεστέρων κοσμημάτων, ἐπιπνέει ὅλη τῆς φαντασίας τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν ἡ χάρις, καὶ ἐπιφαίνεται ἡ ἀνεξάντλητος γονιμότης· διατηροῦνται δ' ἀκόμη καὶ διάφορα τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἀντικείμενα, οἷον ὁ ἄρτος, ὃν ἔμελλον νὰ φάγωσι τὰ δυστυχῆ θύματα εἰς τὸν δεῖπνόν των, πλακοῦντες, ἀγὰ, σταφίδες, ἀμύγδαλα, σῦκα, κάρυα, φοῖνικες, οἶνος, ἔλαιον· ἔ-

πειτα δὲ ὑφάσματα, χειρόμακτρα, πλεγμάτια, σαπώνιον, καὶ ἐν γένει πάντα τὰ χρησιμεύοντα εἰς τῶν ἀρχαίων τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ἄλλὰ δὲν θέλω ἀποπερατώσει τὴν ἐπίτομον ταύτην περιγραφὴν, χωρὶς ν' ἀναφέρω καὶ περὶ ἄλλου εὐρέματος γενομένου ἐν Ἡρακλείῳ, ἴσως τοῦ σπουδαιότερου πάντων τῶν ἄλλων. Εἰς μέρος ἀπόκεντρον ἀνεσκάφη θάλαμος μικρὸς καὶ μόνος, ὅστις ἐξελήφθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἀνθρακῆος οἶκος, διότι ἐν αὐτῷ εἰς ἰδίας θέσεις εὐρέθησαν μετὰ πολλῆς συμμετρίας διατεθειμέναι τινὲς χιλιάδες στρογγύλων ἀνθράκων, οὓς καὶ κατ' ἀρχὰς ἀμελῶς διέρριψαν οἱ ἐργάται. Ἄλλὰ μετὰ ταῦτα παρατηρήθη ὅτι ὁ θάλαμος περιεῖχε καὶ τρεῖς προτομὰς ἀγαλμάτων, καὶ τινα μελανοδοχεῖα, καὶ γραφικὸς καλάμους, ὅλα

ἀντικείμενα ξένα εἰς ἀνθρακῆον. Τότε οἱ ἀνθρακες παρατηρήθησαν προσεκτικώτερον, καὶ ἐφάνη ὅτι ἦσαν κεκαυμένοι πάπυροι σώζοντες ἀκόμη τὰ γράμματα ὁρατὰ, καὶ συνελέγησαν ἐξ αὐτῶν ὡς ἑξακισχίλιοι, καὶ μετ' ἀγῶνων ἀκατανόητων καὶ ὑπομονῆς ἀπαρδειγματίστου ἀνεγνώσθησαν μέχρι τοῦδε ἐξ αὐτῶν περὶ τοὺς τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους. Καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνταποκρίνεται μέχρι τοῦδε εἰς τὴν προσδοκίαν, καὶ ὅτι τὰ ἀναγνωσθέντα εἰσὶ κατὰ μέγα μέρος ἀφανεῖς τινες περὶ ῥητορικῆς πραγματεῖαι. Ἄλλὰ μένουσιν ἀκόμην' ἀναγνωσθῶσι δισχίλια χειρόγραφα καὶ πεντακόσια, καὶ τίς οἶδε ποίους κρύπτουσι θησαυρούς; τίς δὲ δύναται νὰ προῖδῃ ποῖα θαύματα μᾶς ἐπιφυλάττει ἡ Πομπηία;

A. P. P.

Ἡ ἘΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝῆ ΣΤΗΛΗ.

Ἐπὶ τῆς πρὸ τῶν χειμερινῶν Ἀνακτόρων τῆς Πιτρουπόλεως μεγάλης πλατείας, ὑψοῦται υπερηφάνως ἡ Ἀλεξανδρινὴ στήλη, κολοσσαῖον λαμπρὸν μνημεῖον, ἀνάλογον τῆς μεγαλοφυχίας καὶ δόξης τοῦ μεγάλου ἀνδρός, πρὸς μνήμην τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη, τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἀυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ πρώτου.

Καὶ τὴν μὲν ἰδέαν τῆς ἀνεγέρσεως συνέλαβεν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποθῶσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ μεγαλόνομος αὐτοῦ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος, ὁ νῦν εὐκλεῶς ἡγεμνεύων Ἀυτοκράτωρ Νικόλαος· ὁ δὲ Γάλλος ἀρχιτέκτων Μονφερράνδος, προσκληθεὶς νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου, ἐγνωμοδότησε νὰ παραδεχθῶσι πρὸς τοῦτο τὸν παλαιὸν τῆρον τῶν στηλῶν καὶ ὀβελίσκων,